

Тема: Одержання безводних солей

Реактиви: купрум (II) сульфат пентагідрат (кристалічний), кальцій хлорид гексагідрат (кристалічний).

Обладнання і посуд: порцелянові тиглі і випарювальні чашки, терези, електропіч, пісочна баня, термометр.

І частина. Одержання безводного купрум(II) сульфату

Властивості вихідних речовин:

Купрум (II) сульфат пентагідрат ($\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$, $M = 249,68 \text{ г/моль}$) – яскраво-сині прозорі кристали триклинної системи, $\rho = 2,29 \text{ г/см}^3$. На повітрі дещо вивітрюються, при 100°C починають активно втрачати кристалізаційну воду, переходячи у інші кристалогідрати ($\text{CuSO}_4 \cdot 4\text{H}_2\text{O}$, $\text{CuSO}_4 \cdot 3\text{H}_2\text{O}$, $\text{CuSO}_4 \cdot \text{H}_2\text{O}$) блакитного кольору; при 220°C повністю зневоднюється. Добре розчинний у воді ($k_s^0 = 0,231$; $k_s^{20} = 0,32$; $k_s^{100} = 1,14$)* і розведеному етанолі, практично нерозчинний у абсолютному етанолі. Розчинний у концентрованій хлоридній кислоті із значним ендотермічним ефектом. Водний розчин має слабкоокислю реакцію.

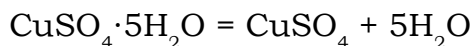
* – в даному випадку коефіцієнт розчинності дано не для безводної солі, а саме для кристалогідрату.

Властивості продукту синтезу

Купрум (II) сульфат (CuSO_4 , $M = 159,60 \text{ г/моль}$) – білий порошок, $\rho = 3,603 \text{ г/см}^3$. Гігроскопічний, притягує воду з утворенням кристалогідратів блакитного кольору. При 653°C починає розкладатись на CuO , SO_2 і O_2 , що повністю закінчується при 720°C . Над купрум (II) сульфатом за 25°C вміст води у повітрі не перевищує $1,40 \text{ мг у } 1 \text{ дм}^3$ (тиск водяної пари $197,3 \text{ Па}$), що обумовлює використання його для осушування повітря у ексикаторах. Розчиняється у воді, метанолі, важкорозчинний у етанолі.

Теоретичні відомості:

Виділення кристалізаційної води відбувається ступінчасто і закінчується близько 220°C (за різними даними від 150 до 265°C) утворенням безводної солі.

Виконання роботи

1. Зважують на терезах близько 10 г кристалічного купрум(II) сульфату пентагідрату (з точністю до $0,01 \text{ г}$).

2. Чисту банку, що щільно закривається корком, ставляють у сушильну шафу і сушать при 120°C .

3. Наважку поміщають у випарювальну чашку. Якщо наважка кристалічного $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ містить крупні кристали – їх розтирають прямо у випарювальній чашці.

4. Випарювальну чашку поміщають на піщану баню і нагрівають до $200 - 220^\circ\text{C}$, постійно перемішуючи кристали.

5. Банку охолоджують і зважують на терезах (з точністю до 0,01 г).

6. Одержаний білий порошок** розтирають прямо у гарячій чашці і висипають у ретельно висушену банку, що щільно закривається корком.

7. Після охолодження банку з безводним купрум сульфатом зважують і визначають вихід продукту у відсотках від теоретичного, а також роблять висновок про повноту зневоднення.

** – сірий колір порошку безводного купрум(II) сульфату свідчить про його перегрівання і, як наслідок, зміну хімічного складу.

Ідентифікація продукту

У чисту суху пробірку вносять невелику кількість (на кінчику шпателя) порошку купрум(II) сульфату і додають 5 см³ медичного спирту. Після струшування порошок повинен набути блакитного кольору, але не розчиняється.

II частина. Одержання безводного кальцій дихлориду

Властивості вихідних речовин:

Кальцій дихлорид гексагідрат ($\text{CaCl}_2 \cdot 6\text{H}_2\text{O}$, $M = 219,08$ г/моль) – кристали представляють собою безбарвні ромбічні призми, $\rho = 1,68$ г/см³. Гірко-солоні на смак. Дуже добре розчинний у воді з ендотермічним ефектом, розчинний у етанолі і ацетоні. Гігроскопічний. При 30,1°C плавиться у власній кристалізаційній воді і поступово перетворюється на $\text{CaCl}_2 \cdot 4\text{H}_2\text{O}$. При нагріванні достатньо легко втрачає воду, переходячи у $\text{CaCl}_2 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ при 45°C; повністю зневоднюється при температурі вище 250°C. При зневодненні відбувається частковий гідроліз, з утворенням CaO і HCl .

Властивості продукту синтезу

Кальцій дихлорид (CaCl_2 , $M = 110,99$ г/моль) – біла кристалічна маса, $\rho = 2,512$ г/см³. У воді дуже добре розчинний, розчиняється із значним екзотермічним ефектом; у метанолі і етанолі розчиняється гірше, у ацетоні малорозчинний, практично нерозчинний у ДМСО та етилацетаті. Плавиться при 772-775°C з частковим розкладом, через що плавлений кальцій дихлорид завжди має домішки CaO і при розчиненні у воді утворює лужне середовище. Дуже гігроскопічний, над кальцій дихлоридом за 25°C вміст води у повітрі не перевищує 0,36 мг у 1 дм³ (тиск водяної пари 48 Па), що обумовлює використання його для осушування повітря у ексикаторах.

Виконання роботи

1. Зважують на терезах близько 10 г кристалічного кальцій хлориду (з точністю до 0,01 г).
2. Кристалічну масу поміщають у порцеляновий тигель або чашку і ставлять у муфельну піч. Піч розігрівають до температури 260–290°C і витримують 40-50 хвилин.
3. Після охолодження посуду спечену масу обережно витягують у розбивають на дрібні шматочки, після чого прожарюють в печі при тій же температурі іще 40-45 хвилин.
4. Одержаний продукт охолоджують і зважують для визначення виходу продукту.